

ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN BATI VE DOĞU KUDÜS'ÜN İSRAİL TARAFINDAN İŞGALİNE YÖNELİK TUTUMU

Berdal ARAL*

ÖZ: Bu makalede, uluslararası barış ve güvenliğin korunması hususunda kendisine aslı bir sorumluluk yüklenmiş olan Birleşmiş Milletler'in (BM), Filistin topraklarının önce Siyonist terör grupları, sonra İsrail tarafından işgali karşısında almış olduğu tutum, hususiyetle Batı ve Doğu Kudüs'e odaklanılarak ele alınmaktadır. Burada ortaya konan bulgular, hem Soğuk Savaş boyunca hem de sonrasında Güvenlik Konseyi'nin ve Genel Kurul'un Siyonist devletin Filistin'i hedef alan işgal politikaları karşısında genel olarak sessiz ve etkisiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu BM organları, İsrail'in Batı Kudüs'ü 1948'deki işgali karşısında herhangi bir tepki göstermezken, bu organlar, aynı devletin 1967'de Doğu Kudüs'ü işgali karşısında, işgale son verilmesi çağrısı yapmışlar ve fakat aldıkları kararlar, herhangi bir yaptırımla ya da tehditle tahkim edilmediğinden, etkisiz ve cılız kalmıştır. Sonuç olarak, BM, İsrail'in Filistin topraklarını bütünüyle işgali karşısında BM Kurucu Antlaşması'nın VII. Bölümünde ifadesini bulan 'etkili' mekanizmaları harekete geçirmekten uzak durması itibariyle, Filistin davasına dikkate değer destek vermekten uzak kalmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Filistin, İsrail işgali, BM Antlaşması, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, egemenlik.

The Attitudes of the United Nations to the Occupation of Western and Eastern Jerusalem by Israel in the Context of International Law

ABSTRACT: This article examines the attitude of the UN, which has a fundamental responsibility for the maintenance of international peace and security, in the face of the occupation of Palestinian lands first by Zionist terrorist groups and then by 'Israel', with a particular focus on West and East Jerusalem. The findings reveal that both during and after the Cold War, the Security Council and the General Assembly remained generally silent and ineffective in the face of the Zionist state's occupation policies targeting Palestine. While these UN bodies did not react to Israel's occupation of West Jerusalem in 1948, they called for an end to the occupation of East Jerusalem in 1967, but their resolutions remained ineffective and weak, as they were not backed up by any sanctions or threats. Consequently, the UN has been far from providing significant support to the Palestinian cause, as it has failed to mobilise the 'effective' mechanisms enshrined in Article VII of the UN Charter in the face of Israel's total occupation of the Palestinian territories.

KEYWORDS: Palestine, Israeli occupation, UN Charter, General Assembly, Security Council, sovereignty.

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/Türkiye, berdal.aral@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6736-5237.

1. GİRİŞ

1.1 Osmanlı Hükümrânlığı Sonrasında Filistin

Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Filistin cephesinde İngiliz (Britanya İmparatorluğu) orduları karşısında aldığı ağır yenilgiler neticesinde bu bölgeyi terk etmek zorunda kalması, Filistin trajedisinin başlangıç noktasını teşkil etmiştir. İngiliz hükümeti 2 Kasım 1917'de ilân ettiği Balfour Deklarasyonu (1917) ile kısa süre sonra ele geçireceklerini umdukları (ve ele geçirdikleri) Filistin topraklarında Yahudiler için bir 'ulusal yurt' kuracağını 'müjdelemiştir'! İngiliz güçleri Filistin'de 1917-1922 yılları arasında bir işgal rejimi oluşturmuştur. Ardından bu bölge Temmuz 1922'den itibaren Milletler Cemiyeti'nin gözetim ve denetimi altında İngiliz mandası altına konmuştur. Balfour Deklarasyonu ilân edildiğinde Filistin'de yaşayan halkın yüzde 90'ı Arap'tı (Filistinli). Dahası, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin (Covenant of the League of Nations, 1919) manda rejimlerini düzenleyen 22. maddesine göre, I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı devletinden koparılan ve İngiltere ve Fransa gibi mandater devletlerin yönetimine bırakılan Arap çoğunluklu topraklarda yaşayan halk çoğunluğunun isteklerine uygun olarak, bu ülkelere bir müddet sonra bağımsızlık verilecekti.

Ne acıdır ki, Filistin toprakları üzerinde 1922-1948 yılları arasında mandater devlet olarak tahakküm düzeni kuran İngiltere, Filistin coğrafyasında büyük çoğunluğu oluşturan Filistinli Arapların burada zaman içinde devlet kurma hakkına kapı aralamak bir yana, hukuksuz biçimde, Filistin topraklarını bu dönem boyunca Yahudi göçlerine açmış, bölgenin asıl sahipleri olan Arapları baskı altına almış ve yeni gelen Yahudi gruplara her alanda geniş imtiyazlar vermiştir. 1920'li ve 30'lu yıllar Filistin halkının işgalci İngiliz güçlere ve Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak için her türden tedhiş ve sindirme hareketlerine girişmekten çekinmeyen ve bu yolda çoğu zaman manda yönetimince 'hoşgörü' ile karşılanan Siyonist güçlere karşı mücadele içinde geçmiştir. Filistin direniş hareketi Yahudilere arazi satılmasının engellenmesi için de büyük bir gayret göstermiştir (Abboushi, 1977: 23-46). Nitekim İngilizler Filistin'de hem Yahudileri hem de Arapları kapsayacak bir devletin kurulmasını öngören planlarının hiçbir başarı şansının olmadığını anladıklarında ve ardından 1947'de bu topraklardan çekilmeye karar verdiklerinde, buradaki arazinin yalnızca yüzde 7'si Yahudilere ait bulunmaktaydı.

İngiltere 1947'de 'Filistin Sorunu' nu' çözmeye sorumluluğunu 1945'te kurulmuş olan Birleşmiş Milletler' e (BM) devretti. Bu dönemde İngilizlerin teşvik ve gözetimindeki kitlesel Yahudi göçlerine rağmen, Filistin topraklarında yaşayan yaklaşık 2 milyonluk nüfusun üçte ikisi Araplardan oluşmaktaydı (Anglo-American Committee of Inquiry, 1946). BM Genel Kurulu 29 Kasım 1947'de Filistin'in Yahudiler ve Araplar arasında taksimini, buna karşılık Kudüs'ün 'uluslararası şehir' statüsüne konmasını öngören 181 sayılı Taksim Kararı'nı kabul etmiştir (UN General Assembly, 1947). Hem Filistinliler hem de Arap ülkeleri ve İslam dünyası, Arap çoğunluğunun hâkimiyetinde tek bir Filistin devletini öngörmekten uzak olan bu plana şiddetle karşı çıkmışlardır. Dahası, bu taksim kararı Filistin topraklarının

yüzde 56,5'ini nüfusun üçte birini oluşturan Yahudilere bırakmıştır. Filistin trajedisinin bir 'ihanetler silsilesi' olarak her daim derinleşmesi, işte bu 'uluslararası' bağlam içinde düşünülmelidir. Taksim Kararı'ndan hemen sonra Filistin'deki Siyonist silahlı çeteler Yahudilere tahsis edilen topraklarda yaşayan Filistinli Araplara karşı harekete geçerek, buralardaki Arap varlığına son vermek amacıyla 'etnik temizliğe' hız vermişlerdir. Nitekim Taksim kararı sonrasında Filistinlilere bırakılmış ve fakat Yahudilere tahsis edilen topraklarla kuşatılmış olan Yafa ve Akra gibi yerleşim yerleri Siyonist çetelerce işgal edilmiş, Yahudilere bırakılan topraklarda yaşayan birçok Arap köy ve kasabası ise saldırıya uğramıştır. Bunlardan birisi olan Deir Yasin köyüne yönelik olarak 9 Nisan 1948'de İrgun çetesince gerçekleştirilen saldırılar sonucunda 254 Filistinli katledilmiştir (Garaudy, 1983: 49-51). Bütün bu olaylar yaşanırken, İngiliz manda yönetimi Filistin'den 14 Mayıs 1948'de çekilmiş, aynı gün İsrail devletinin kuruluşu ilân edilmiştir.

1.2 BM'nin varlık nedeni ve İslam dünyası için anlamı

Birleşmiş Milletler 'evrensel' bir örgüt olma iddiasıyla İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden kısa bir süre sonra 1945'te, hususiyetle ABD'nin ve İngiltere'nin öncülüğünde, bu savaşı kazanan büyük güçlerce kurulmuştur. Nitekim savaşın 'galipleri' olan ABD, İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve Çin, İkinci Dünya Savaşı gibi bir 'büyük' savaşın patlak vermesini önlemek amacıyla beraberce kendilerini bu organ içinde 'imtiyazlı' konuma yerleştirmişlerdir. Nitekim BM'nin uluslararası barış ve güvenliği muhafaza etmeyi hedefleyen birincil hedefini hayata geçirmek üzere Güvenlik Konseyi'ni kurarken, bu ülkeler kendilerini başkalarından 'daha eşit' bir konuma yükselttiler. Nitekim söz konusu beş devlet hem zaman içinde üye sayısı 15'e yükseltilecek Konsey içinde kendilerine 'daimî üye' statüsü verdiler, hem de istemedikleri herhangi bir karar tasarısının kabulünü, tüm diğerleri olumlu oy verse bile imkânsız kılan 'veto yetkisi' ne sahip oldular. BM'yi bir bakıma Milletler Cemiyeti'nin (kuruluş: 1919; faaliyete geçiş: 1920) devamı olarak kuran hâkim güçler, bu yeni örgütün, aynı zamanda, uluslararası sorunların barışçıl yollarla çözümünü ve genel olarak devletlerarasında her alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmesini hedeflediler.

BM'nin başta gelen misyonlarından birisi, sömürgeciliğin sona ermesi sonrasında özellikle 1950'li ve 60'lı yıllarda zuhur eden yeni devletlerin ulus-devlet formatı içinde Batı hâkimiyetinde olan ve çoğu zaman Batılı çıkarları yansıtan uluslararası düzene 'uyumunu' garanti altına almaktır. BM'nin hem barışa hem de başka hususlara ilişkin yaslandığı temel felsefe, daha ziyade Batılı kapitalist, seküler ve liberal/bireyci dünya görüşü üzerine bina edilmişti. Daha âdil ve hakkaniyetli bir dünya düzeni kurmak ya da farklı dinlerin ve medeniyetlerin sahip olduğu değerleri tüm insanlık kazanımı olarak BM'nin esas aldığı değerler sistemi içine yerleştirmek, BM'nin gözettiği amaçlar olmaktan uzaktı. Tüm uluslararası sorun ve meseleleri tartışma ve bunlara ilişkin karar alma yetkisine sahip olan ve (başlangıçta 50 kadar olan ve çoğunluğu Avrupa'daki ve Amerika kıtasındaki devletlerden müteşekkil) tüm üye devletlerin içinde temsil imkânı bulduğu bir BM organı olarak Genel Kurul'un alacağı kararlar, Güvenlik Konseyi kararlarından farklı

olarak, ‘bağlayıcı’ olmayacaktı. Kısaca ifade etmek gerekirse, 1945 sonrasında şekillenen uluslararası düzenin en mühim aktörlerinden olan BM, Batı coğrafyası dışında yer alan devletlerin, hâkim güçlerce ‘denetim ve gözetim altına alınması’ için hayatî bir önemi haizdi.

Dahası, İslam dünyasına müteallik meselelerde/sorunlarda BM’nin Soğuk Savaş süresince (kabaca 1947-1990 arası) ve Soğuk Savaş sonrasında aldığı tutuma bakıldığında, özellikle şu iki hususa dikkat çekmek kaçınılmaz olmaktadır: birincisi, genelde Müslüman bir devletin ya da topluluğun başka aktörlerce mağdur edildiği durumlarda (saldırıya uğrama, tehdit, şantaj, baskı), BM, soruna çoğu zaman bigâne kalmış, çözüm yolunda ciddî bir çaba göstermemiştir.¹ Buna karşılık, herhangi bir başka aktöre karşı saldırgan politikalar izleyen bir Müslüman devlet söz konusu olduğunda, genellikle BM sisteminin harekete geçerek bu aktörü cezalandırdığı gözlenmiştir. Bu hususta birkaç örnek meramımızı anlatmak için herhalde yeterli olacaktır: Hindistan ile Pakistan’ın İngiliz sömürge yönetiminden kurtulup bağımsızlığa kavuştuğu 1947 yılında, tarafların aralarındaki anlaşmaya aykırı olarak, Hint ordusunun Müslüman çoğunluklu Keşmir’i işgali karşısında, hem Genel Kurul hem de Güvenlik Konseyi Hindistan’a karşı ‘etkili’ bir karar almaktan uzak kalmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ABD’nin, önce Afganistan’ı (2001), sonra Irak’ı (2003) işgali karşısında BM herhangi bir tepki göstermemiştir. Buna karşılık, 1990’da Irak’ın Kuveyt’i işgali karşısında BM Güvenlik Konseyi hiç vakit kaybetmeden harekete geçerek Irak’ı cezalandırıcı kararlar almış, ardından da Kuveyt’i Irak’a karşı savunmaya ‘istekli’ olan devletlere savaş yetkisi vermiştir. Hem geçmişte hem de bugün, Güvenlik Konseyi’nin daimî üyeleri başta olmak üzere, BM içinde hâkim olan güçler, İslam dünyasının birleşik bir irade ortaya koymasını engellemeyi, bir Müslüman devletin ziyadesiyle güçlenmesini imkânsız kılmayı ve genel olarak Müslüman devletlerarasında ihtilafli konuların sürüncemede bırakılmasını önemli stratejik hedefler olarak belirlemiş görünmektedir.

Bütün bu hakikatlerin Filistin sorunu bağlamında BM içindeki karar süreçleri ele alınırken hatırdta tutulması uygun olacaktır. Daha açık bir ifade ile Filistin sorununun BM içindeki serencamını ortaya koymak, bir bakıma, İslam dünyasının küresel tahakküm düzeni karşısındaki mağduriyetini anlamamız açısından hayatî önemi olan, hatta bir nevi ‘turnusol kâğıdı’ işlevi gören ‘örnek olay’ niteliğindedir.

1.3 BM hukuk düzeninde self-determinasyon hakkı ve ülke kazanım hukuku

İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenen ve BM Kurucu Antlaşması’nın (United Nations, 1945) merkezinde yer aldığı ‘yeni’ uluslararası hukuk düzeninde, ülke kazanımı hususunda geleneksel uluslararası hukukun yüzyıllar boyunca benimsemiş olduğu ‘etkililik’ ilkesi, yerini *yasallık* ve *meşruiyet* ilkelerine terk etmiştir. Dönem içinde şekillenen antlaşmalar hukukuna bakıldığında, askerî işgal yoluyla toprak kazanımının 1945 sonrasında açıkça yasaklandığı görülecektir. Nitekim BM Antlaşması’nın 2(4)üncü maddesi devletlerin uluslararası ilişkilerinde askerî güce başvurmasını şu ifadelerle açıkça yasaklamaktadır: “Tüm üyeler,

uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletler' in Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.” Öte yandan, BM Genel Kurulunca konsensüsle (oydaşma ile) kabul edilen 1970 tarihli Dostça İlişkiler Bildirgesi'ne göre, “askerî güç kullanım tehdidinden ya da kullanımından kaynaklanan hiçbir toprak kazanımı yasal sayılmayacaktır” (UN General Assembly, 1970). Devletlerin (çoğunluğunun) belli bir hususta benzer bir davranış içine girmesi sonucu zuhur eden teamül hukuku (yapılageliş) kurallarına bakıldığında da, bundan farklı bir sonuç çıkmamaktadır. Nitekim askerî işgal yoluyla ülke kazanımına ilişkin olarak oluşturulan fiilî durumların uluslararası hukukça tasdik edilmemesi gerektiği hususu, başta devletler, uluslararası toplum içindeki aktörlerin kahir ekseriyetince benimsenen yaklaşım olmuştur. Bu gelişmeye sebebiyet veren ana değişim dinamiği ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası toplum içinde husule gelen kapsamlı dönüşüm olmuştur (Cassese, 2008: 286). Bu ‘yeni’ yaklaşım uluslararası hukukun birçok başka alanı için de benimsenen ortak tutum olmuş, bu durum uluslararası hukuku dönüştürmüştür (Cassese, 2008).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenen uluslararası hukuk düzeninin en önemli normlarından birisi de, sömürge yönetimi ya da işgal altında olan halklara bağımsızlık verilmesini öngören self-determinasyon hakkı (yani, her halkın kendi geleceğini özgürce belirleme hakkı) olmuştur. Toprakları Siyonist güçlerce hem işgal edilmiş hem de sömürgeci-yerleşimciliğin mağduru olmuş bir halk olarak Filistinlilerin böyle bir hakka sahip olduğu açıktı. Ne var ki, belirtmek gerekir ki, Filistinlilerin self-determinasyon hakkı aslında daha erken bir tarihte mevcut bulunmaktaydı. Filistin halkının en başta self-determinasyon hakkına dayalı olarak, bağımsız devlet kurma hakkı, I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra zuhur etmiş bulunmaktaydı. O hâlde, uluslararası hukuk ve politika açısından çok önemli bir nokta, Filistin halkının, self-determinasyon hakkının, İkinci Dünya Savaşı sonrasında modern uluslararası hukukun bir parçası olmasından önce ve ondan bağımsız olarak mevcut olduğu gerçeğidir. Filistin'in A grubu manda rejimi içinde olması, mandater devlet olan İngiltere'nin hem siyasî hem de hukukî olarak Filistin halkına bağımsızlık verme yükümlülüğü altında olduğu gerçeğine işaret etmekteydi. Filistinlilere yönelik bu taahhüt İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki sömürge-karşıtı ulusal kurtuluş hareketlerinin daha genel mücadelesinin bir bakıma öncülü olmuş, böylece self-determinasyon hakkı uluslararası hukukun temel bir normu olarak zuhur etmiştir (Falk, 2009: XI). Nitekim self-determinasyon hakkı, hem egemenliğe ilişkin uluslararası hukuk normları içinde hem de insan hakları çerçevesinde birçok önemli uluslararası hukuk metninde kendisine bu dönemde yer bulmuştur. Söz gelimi, 1966'da BM Genel Kurulunca kabul edilen ikiz insan hakları sözleşmelerinin (Medenî ve Siyasî Haklar Uluslararası Sözleşmesi; İktisadî, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi) 1. maddesinde self-determinasyon hakkına yer verilmiştir (UN General Assembly, 1966a).

2. 1948-1949 ARAP-İSRAİL SAVAŞI SIRASINDA İŞGAL EDİLEN FİLİSTİN TOPRAKLARI, BM'NİN TUTUMU VE ULUSLARARASI HUKUK

Güvenlik Konseyi, hem 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sırasında hem de 1949-1967 arası dönemde, İsrail'in Filistin topraklarını işgali karşısında, ateşkes çağrılarını yapmanın dışında, dengeleri değiştirici nitelikte kararlar almamıştır. Konsey, Taksim Planı'nda Filistin tarafına tahsis edilen toprakların (% 43) yaklaşık yarısının, planın açıklanmasından bir müddet sonra önce Siyonist terör gruplarınca, ardından İsrail devletinin 1948'de kurulmasını takip eden 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sırasında İsrail ordularınca işgali karşısında, bu kazanımları geri çevirmek amacıyla Siyonist devlete geri çekilme çağrısı yapan ve/veya söz gelimi, çekilmemesi halinde bu ülkeye karşı ambargo uygulanmasını öngören herhangi bir karar almamıştır. Bu pasif tutum 1949-1967 arasındaki dönemde de devam etmiştir. Bunun en önemli nedeni, kapitalist Batı ile sosyalist Doğu Bloğu arasındaki kutuplaşmanın tetiklediği Soğuk Savaş nedeniyle Güvenlik Konseyi'ndeki karar mekanizmasının kilitlemiş olmasıydı. O nedenle, Konsey üyeleri bu dönemde Siyonist işgalci rejime karşı ortak bir tutum geliştirememiştir.

BM Genel Kurulu hem 1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sırasında hem de sonrasında saldırgan İsrail karşısında Güvenlik Konseyi gibi açık bir tutum almaktan kaçınmıştır. Genel Kurul'un bu pasif tavrı 1967'ye dek hem Doğu Kudüs hem de işgal edilen diğer Filistin toprakları için söz konusu olmuştur. 1949-1967 arası dönemde zaman zaman bazı Arap ülkeleri ve Katolik ülkeler BM Genel Kurulu'na hem Kudüs'ün statüsüne hem de diğer bölgelere ilişkin olarak önceki kararlarını ve taahhütlerini hatırlatmaktan geri durmamışlardır. Ne var ki, bu girişimler Genel Kurul çoğunluğunun Kudüs'e (ve başka Filistin topraklarına) ilişkin karar almasına yol açmamıştır.

1949'da Arap-İsrail savaşı sonunda belirlenen ateşkes hattının İsrail'in sınırları hâline geleceğini aslında hemen hiç kimse beklemiyordu. Aksine, İsrail'in, söz konusu ateşkes hattından çekilmesine ilişkin müzakerelere başlaması ve böylece Siyonist devletin bir müddet sonra 1947'de BM Genel Kurulunca kabul edilmiş olan Taksim Planı'nın belirlemiş olduğu sınırların dışına çıkan toprak kazanımlarından vaz geçmesi beklenmekteydi. Nitekim hem BM bünyesinde oluşturulmuş bulunan Filistin Uzlaştırma Komisyonu hem de İsrail'in başta gelen destekçisi olan ABD, İsrail'in savaş sonunda ele geçirdiği Filistin topraklarından çekileceği beklentisi içindedi. Gerçekten de, ABD bile, İsrail'in Filistin topraklarındaki yayılmacı emellerinin ortaya çıkmasından sonra, bu durumdan bir ölçüde kaygı duymuştur (Kattan, 2009: 238). Ne var ki, hem Soğuk Savaş döneminin başat özelliği olan Doğu-Batı blokları arasındaki kutuplaşma ve güç rekabeti, hem de İsrail'in Batı/Amerikan emperyalizmi için çok 'yararlı bir ortak' olduğunun anlaşılması nedeniyle, BM'nin İsrail'e karşı harekete geçirilmesi hususunda, başta ABD, hâkim güçlerce gerekli çaba gösterilmemiştir.

1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sonrasında İsrail'in BM Daimî Büyükelçisi Abba Eban, BM platformlarında vermiş olduğu demeçlerde, her ne kadar Taksim Planı'nın artık hükümsüz olduğunu ve o nedenle İsrail için bir bağlayıcılık ifade

etmediğini ifade etmişse de, BM'nin onayı olmaksızın Kudüs'ün hukukî statüsünün İsrail tarafından tek taraflı olarak değiştirilmesinin söz konusu olamayacağını kabul etmiştir. O hâlde, açıktır ki, İsrail, BM'nin onayı ve kabulü olmaksızın, Kudüs'e ilişkin nihai bir düzenleme arayışına girmeme hususunda taahhütte bulunmuştur (Cassese, 2008: 277). Bu da demektir ki, İsrail'in ne Doğu ne de Batı Kudüs'teki egemenlik iddiası, BM'nin tasdiki olmaksızın herhangi bir hukukî geçerliliğe sahip değildir (Cassese, 2008: 278).

İsrail, uluslararası hukukça yasaklanmış bir ülke edinme biçimi olan 'askeri işgal' yoluyla 1948-1949 savaşında, başka bir kısım Filistin topraklarının yanı sıra, Batı Kudüs'ü ele geçirmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, 1940'lı ve 1950'li yıllarda İsrail'i tanıyan devletler, İsrail'in bu işgalini de 'tanımış' olmamaktaydı. Nitekim bu dönemde İsrail'i tanıyan ve onunla diplomatik ilişkiye giren devletler genellikle elçiliklerini Tel Aviv'de tutmuşlardır. İsrail'in onlarca yıldır *de facto* (fiilî) olarak kendi kontrolü altında tuttuğu Batı Kudüs'ün statüsü bugün de belirsizliğini korumaktadır. Dahası, İsrail, 1980'de Kudüs'ü İsrail'in bölünmez ve ebedî başkenti ilân ettiği hâlde, o tarihten sonra da İsrail'i tanıyan devletlerin büyük çoğunluğu büyükelçiliklerini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımaktan uzak durmuşlardır (Quigley, 1994: 21).

Uluslararası hukuka göre, (bir ülkeye/toprak parçasına yönelik) 'işgal', güç sahibi bir aktörün (örneğin, devlet) kendisine ait olmayan bir toprak parçası üzerinde, oradaki egemen gücün muhalefetine rağmen, etkili bir denetim kurmasıdır. 1907 tarihli IV. Lahey Sözleşmesi'ne ekli Tüzüğü'nün 42. maddesine göre, "bir toprağın işgal altında olduğuna ilişkin değerlendirme, oranın hasım bir gücün yetkisi altına girmesi durumunda söz konusu olur" (Hague Convention, 1907). Uluslararası hukuka göre, her işgal bir uluslararası hukuk ihlâlidir. Bunun yanı sıra, işgale konu olan topraklarda yaşayan halkın self-determinasyon hakkı, işgal nedeniyle ayaklar altına alınmış olur (Wilde, 2021: 38-42). Öte yandan, bir fiilin uluslararası hukukun öngördüğü biçimde 'işgal' olduğunun kabulü için işgalci gücün belli bir toprak parçasını işgal ettiğini resmen kabulü gerekmez. Bir başka deyişle, belli bir toprak parçası üzerinde vuku bulan işgale ilişkin olarak uluslararası hukukun öngörmüş olduğu kural ve ilkelerin uygulanması için, işgalci gücün söz konusu *de facto* işgalini ille de 'tanınması'/kabul etmesi gerekmez.

İsrail, 1948-1949 Arap-İsrail savaşında Batı Kudüs'ü işgalinin, bu savaş sırasında Doğu Kudüs'ü ele geçiren Ürdün'e karşı İsrail'in almak zorunda kaldığı (BM Antlaşması'nın 51. maddesinde tanımlandığı üzere) bir meşru müdafaa tedbiri niteliğinde olduğunu ileri sürmüştür. Siyonist devletin bu savaşta (bu iddia doğru olmamakla birlikte) Ürdün'e karşı meşru müdafaa hakkını kullandığı kabul edilse bile, bu durum İsrail'in Batı Kudüs üzerindeki işgalinin ve ardından egemenlik iddiasının yasal bir temele dayandığını ortaya koymamaktadır. Uluslararası hukuka göre, meşru müdafaa hakkı, bir devletin, silahlı bir saldırıya karşı kendi topraklarını, saldırganlara karşı güç kullanarak savunması anlamına gelmektedir. Buna karşılık, meşru müdafaa hakkını kullanan bir devletin başka bir devletin topraklarını işgali yasaklanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişen uluslararası hukuka göre,

askerî güç kullanımı yoluyla ülke kazanımı yasa dışıdır. Bu durum, daha önce başka bir devletçe yasa dışı olarak elde tutulan topraklar/ülke için de geçerlidir. Yasa dışı askerî güç kullanımına ve işgale ilişkin uluslararası hukukun getirmiş olduğu yasaklar, bu hususta herhangi bir kuşkuya yer vermemektedir (Cassese, 2008: 280).

BM'nin sırasıyla İsrail'in ve Ürdün'ün Batı ve Doğu Kudüs'ü işgali karşısında sesini çıkarmamış olması, bu örgütün bu konuda tarafların iddialarını desteklemesine karine teşkil etmez. BM içinde Soğuk Savaş'ın ve çift kutuplu uluslararası sistemin hâkim olduğu bir tarihî dönemde, bu hususta ne yapılması gerektiği hususunda üyeler arasında siyasî mutabakata varılmamış olması karşısında, BM, bu iki devletin Kudüs üzerindeki *de facto* denetimini –*de jure* değil- 'kerhen' kabul etmiştir denebilir (Cassese, 2008: 280). Hakikatte, ne Ürdün ne de İsrail, Kudüs üzerinde *yasal olarak* egemen yetkilere sahip olmuştur.

3. 1967'DEKİ ALTI GÜN SAVAŞI, DOĞU KUDÜS'ÜN İŞGALİ, BM'NİN TUTUMU VE ULUSLARARASI HUKUK

BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üyelerin büyük çoğunluğunun Batılı devletler oluşu ve daimî üyelerden birisi olan Çin'in 1971 yılına dek Batı yanlısı milliyetçi Çin yönetimince temsil edilmesi karşısında, Filistinlilerin mağduriyetine bir ölçüde sempati besleyen Sovyetler Birliği, diğer üyelerin genelde Batı-yanlısı yaklaşımları karşısında Konsey içinde etkili bir rol oynayamamıştır. Uluslararası toplumun ve BM üyelerinin sayısal ağırlığı 1960'ların ortalarında Batı-dışı coğrafyalarda bulunan devletlere geçtiği hâlde, Güvenlik Konseyi'nin kompozisyonu ve karar alma biçimi ne Soğuk Savaş döneminde ne de 1990 sonrasında anlamlı bir değişikliğe uğramıştır. Nitekim Güvenlik Konseyi 1940'ların sonlarından bugüne dek İsrail'in askerî saldırganlıkları, toprak işgalleri ve ilhakları, yerleşimci sömürgeciliği, işlediği sayısız savaş suçları ile insanlığa aykırı suçlarına karşı 'etkili' ve 'sonuç getirici' tedbirler almaktan uzak durmuştur.

Nitekim Haziran 1967'de İsrail'in Mısır'a ani bir hava saldırısı ile patlak veren Altı Gün Savaşı sonrasında BM Güvenlik Konseyi'nin kabul etmiş olduğu 242 sayılı karar (UN Security Council, 1967), bu 'pasifliğin' ibret verici bir örneği olmuştur. 22 Kasım 1967'de, yani söz konusu savaştan yaklaşık 5,5 ay kadar sonra, Konsey'ce 242 sayılı karar kabul edilmiştir. Söz konusu kararda "*savaş yoluyla toprak kazanımının kabul edilmezliği*" ifade edilmiş ve "*İsrail silahlı güçlerinin son savaşta işgal edilen topraklardan çekilmesi*" istenmiştir. Bu karar çerçevesinde İsrail'in ordularını Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze'den çekmesi, hukukî bir zorunluluk teşkil etmekteydi. Ne var ki, Konsey, 242 sayılı kararı kabul ederek Siyonist devletin işgal ettiği topraklardan çekilmesini talep ettiğinde bile, hakikatte İsrail'in menfaatine uygun bir tutum almaktan geri durmamıştır. Söz konusu karar konumuz açısından en az iki nedenle oldukça 'sorunlu' görünmektedir: birincisi, bu karar, İsrail'in 1967 öncesindeki Filistin topraklarındaki işgallerini âdeta tescil edercesine, kendisini sadece "son savaş" la sınırlamıştır. Başka bir deyişle, önce Siyonist çetelerin, devletleştikten sonra İsrail'in gasp ettiği Filistin topraklarındaki fiilî hâkimiyeti Konsey tarafından sorgulanmamıştır; ikincisi, 242 sayılı karar, İsrail'in 1967

savaşında ele geçirdiği topraklardan 'ne zaman' çekilmek zorunda olduğunu ve çekilmemesi hâlinde nasıl bir yaptırımla karşılaşacağını belirtmekten uzaktır. Bu noktada, Konsey, İsrail'i zor durumda bırakmamak için, bu kararı, BM Kurucu Antlaşması'nın "uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdit ve ihlalleri" ve Konsey'in bu tür durumlarda önünde duran seçenekleri düzenleyen VII. Bölümüne değil, sorunu yeterince 'ciddiyeye almadığını' gösterir biçimde, "uluslararası uyumsuzlukların barışçıl çözümü" nü düzenleyen VI. Bölümüne dayandırmıştır. Bu durum Konsey açısından 1967 sonrası süreçte saldırgan İsrail'e karşı 'elini taşın altına sokmamak' için uygun bir 'hukukî' bahane teşkil etmiştir. Başka bir deyişle, 242 sayılı karar, işgalci Siyonist devletin bu karara uyarak işgal ettiği topraklardan çekilmemesi hâlinde, bu ülkeye karşı nasıl bir cezaî yaptırım uygulanacağını belirtmekten uzak olmuştur. Ne var ki, bu durum bu kararın bağlayıcı olduğunu ve aslında İsrail'in bu karara uyması gerektiği gerçeğini değiştirmemektir. Bunun nedeni açıktır: BM'nin uluslararası barış ve güvenlik konusunda en güçlü ve etkili organı olan Konsey tarafından alınmış olan söz konusu karar, 'tavsiye' niteliğinde değil ve fakat BM Kurucu Antlaşması'nın 24. ve 25. maddesinde de belirtildiği üzere, uyulması gereken *bağlayıcı* bir yükümlülük niteliğindedir. Üstelik karar, İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu kararın saldırgan İsrail tarafından hayata geçirilmesi için, onun ille de BM Kurucu Antlaşması'nın VII. Bölümü çerçevesinde alınması gerekmemekteydi. Burada 242 sayılı karara ilişkin olarak vurgulanmak istenen, söz konusu kararın İsrail'in ayak sürümesi için bu ülkeye bir bakıma alan açılmasıdır.

İsrail, 1967 sonrasında, 242 sayılı karara rağmen ve aslında bu kararın 'yumuşaklığından' cesaret alarak, tümüyle işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmemekte ısrar etmiştir. Sadece bununla yetinmeyen İsrail, aynı zamanda işgal ettiği topraklarda 'yasal' olarak hüküm sürdüğünü 'kanıtlamak' için 'tuhaf' argümanlar geliştirmekten geri durmamıştır. Siyonist devlete göre, Mısır'la daha önce askerî ittifak yapmış olan Ürdün, Altı Gün Savaşı sırasında savaşa müdahil olarak, İsrail'e savaş ilân etmiştir. Saldırıya uğradığını iddia eden İsrail, Ürdün'ün söz konusu silahlı saldırısı karşısında meşru müdafaa hakkını kullandığını ileri sürmüştür. Bu iddianın iler tutar yanı olmadığı açıktır. Birincisi, Altı Gün Savaşı'nda, İsrail, Mısır'a aniden saldırı düzenleyerek savaşı başlatmış olan 'saldırgan' devlettir. İkincisi, uluslararası hukuka göre, bir silahlı saldırı karşısında saldırıya uğrayan devletin başka devletlerle birlikte 'müşterek' (kolektif) meşru müdafaa hakkı vardır. O nedenle, İsrail saldırısı karşısında Ürdün'ün Mısır'a askerî destek vermesi, uluslararası hukuka uygundur. Üçüncüsü, İsrail'in Ürdün'e karşı meşru müdafaa hakkını kullandığı iddiası doğru kabul edilse bile, bu durum onun Filistinlilere ait toprakları işgalini yasallaştıramaz. Bunun nedeni çok açıktır: meşru müdafaa hakkına göre, silahlı bir saldırıya maruz kalması hâlinde, bir devletin kendi ülke topraklarını askerî güç kullanarak savunma hakkı vardır. Başka bir deyişle, meşru müdafaa hakkı, başkalarına ait toprakların işgaline, velev ki *saldırgan* devletin toprakları olsun ve dahası burada egemenlik iddiasında bulunulmasına cevaz vermemektedir. Nitekim uluslararası hukuk bir devletin kendisine ait

olmayan bir toprak parçası üzerinde egemenlik kurmasını yasaklamıştır.² O yüzden ki, hem BM Genel Kurulu'nun hem de Güvenlik Konseyi'nin 1967 sonrasında almış olduğu kararlarda, İsrail'in 1967'de işgal etmiş olduğu Filistin topraklarındaki varlığının *muharip işgalci* statüsünde olduğu, bu yüzden de bu topraklardaki egemenlik iddialarının geçersiz olduğu, başta Doğu Kudüs olmak üzere, bu toprakların statüsünü, demografik yapısını ve kültürel dokusunu Yahudiler lehine değiştirme çabalarının yasa dışı olduğu ve Siyonist devletin bu çabalarından vaz geçmesi gerektiği ifade edilmiştir. Uluslararası hukuku kendi çıkarları doğrultusunda ters yüz etmeyi alışkanlık haline getirmiş olan İsrail'in, işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmeme gerekçelerinden birisi de, 242 sayılı Güvenlik Konseyi kararında, bu devletin 1967'de işgal ettiği 'tüm' Filistin topraklarından çekilmesinin istenmediği iddiasıdır. Siyonist devlete göre, buna Doğu Kudüs de dâhildir (Napolitano & Hakala, 2012: 4). Bu iddianın da temelsiz olduğu açıktır, çünkü 242 sayılı kararda, 1967'de işgal edilen 'tüm' toprakları kast edildiği, hem Konsey kararını kabul eden devletlerin bu husustaki niyetlerinden, hem de ilgili maddede kullanılan kelimelerin ya da ifadelerin olağan anlamlarından, başka bir yorumun çıkmasının mümkün olmayışından anlaşılabilir.

Yeni bir Arap-İsrail savaşı (6-25 Ekim 1973) olan Yom Kippur Savaşı sonrasında, Güvenlik Konseyi 338 sayılı kararı kabul etmiştir. Bu kararda 1967 yılında yine Konseyce kabul edilmiş olan 242 sayılı karara atıfla, Siyonist İsrail'in, uygulamamakta ısrar ettiği söz konusu kararın hükümlerini hayata geçirmesi istenmiştir (UN Security Council, 1973).

1967 savaşı sonrasında BM Genel Kurulu'nun hiç olmadığı denli aktif bir tutum aldığı görülmüştür. Kurul, düzenli aralıklarla, İsrail'in, Doğu Kudüs dâhil, işgal ettiği topraklardan çekilmesini isterken, aynı zamanda Filistin halkının self-determinasyon hakkı ekseninde bağımsız devlet kurma hakkına vurgu yapmıştır. Ne var ki, Genel Kurul kararları bağlayıcı olmadığından, bu kararlar Siyonist devlet üzerinde yeterince müessir olmamıştır.

1967'de patlak veren Alt Gün Savaşı sonunda Filistin topraklarının bütünüyle İsrail'in eline geçmesi, pek çok İsrailinin gözünde, askerî üstünlük ve saldırganlığın İsrail için tek seçenek olduğu görüşünü pekiştirmiştir. Nitekim 1967 sonrasında, aslında İsrail'in istediği şartlar ziyadesiyle mevcut olduğu hâlde, bu devletin, Filistin tarafından çok daha fazla kazançlı çıkacağı iki devletli çözüm seçeneğini her defasında elinin tersiyle ittiği görülmüştür. Bunun yerine, İsrail, Filistinliler üzerinde baskı oluşturmayı ve tahakküm kurmayı tek strateji olarak benimsemiştir (Halper, 2015: 39).

İsrail, 1967 yılında (komşu Arap ülkelerine ait bir kısım toprakların yanı sıra) (Doğu Kudüs dâhil) Batı Şeria ve Gazze'yi işgal ettiğinde, bir askerî kararname yayınlarak işgal topraklarındaki icraatlarında 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin hükümlerini dikkate alacağını ilân etmişti (Geneva Convention, 1949). Ne var ki, bu işgalci devlet kısa süre sonra bu pozisyonundan geri adım atarak, aksi yönde bir tutum içine girmiş, işgal topraklarında, Dördüncü Cenevre

Sözleşmesi'nin hükümleri ile kendisini bağlı saymayacağını ilân etmiştir. Nitekim Filistin halkına o günden bugüne dek yaşattığı acılar, zindana çevirdiği onca hayat, bu korsanlığın açık nişaneleridir.

İsrail'in 1967 savaşında ele geçirdiği Filistin toprakları (Batı Şeria, Doğu Kudüs, Gazze) üzerinde (bugün de büyük ölçüde) devam eden işgaline ilişkin olarak uluslararası hukuk bağlamında şu hususların ortaya konması gerekir: birincisi, uluslararası hukuka göre, işgal altında olan bir halk, self-determinasyon hakkı çerçevesinde bu topraklar üzerinde egemenlik hakkına sahiptir; ikincisi, uluslararası hukuka göre bir devletin kendisine ait olmayan bir toprak parçası üzerindeki işgalinin 'geçici' olması zorunludur; üçüncüsü, işgalci bir gücün işgal ettiği topraklarda kamu düzenini sağlaması ve burada yaşayan halk üzerinde baskı kurmaması gerekir. İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardaki fiil ve eylemlerinin yasa dışılığının bir başka nedeni, Siyonist devletin bu işgali, 'geçici' olmaktan çıkarak bir 'ilhak' a dönüştürme çabası ve dahası işgal topraklarından askerlerini çekme hususunda Filistin tarafıyla anlamlı/sonuç doğurucu müzakerelerden kaçınmasıdır.

4. KUDÜS'ÜN STATÜSÜ HUSUSUNDA BM'İNİN 1980 SONRASINDAKİ TAVİR VE YAKLAŞIMI

Hem BM Güvenlik Konseyi hem de Genel Kurul, 1967 sonrasında almış oldukları pek çok kararda, işgalci İsrail'in başta Doğu Kudüs olmak üzere Altı Gün Savaşı'nda işgal etmiş olduğu Filistin topraklarının demografik, fizikî, tarihî, iktisadî ve dinî/kültürel dokusunu Yahudiler lehine değiştirmeyi amaçlayan hukukî ve icraî faaliyetlerinin yasa dışı olduğunu, bunlara son verilmesi gerektiğini ve işgal hukukuna aykırı bu tür tedbirlerin hükümsüz olduğunu ifade etmişlerdir. Söz gelimi, 1980'de İsrail Parlamentosu'nun Kudüs'ün fiilî ilhakını ima eden bir karar olarak birleşik Kudüs'ü İsrail'in 'ebedî başkenti' olarak ilânı sonrasında, Güvenlik Konseyi tarafından 20 Ağustos 1980'de alınan 478 sayılı kararda (UN Security Council, 1980), İsrail'in birleşik Kudüs'ü başkent ilân etmesi karşısında, bu ülke kınanmış, bu kararın hükümsüz olduğu ifade edilmiş ve Siyonist devletin bu karardan geri dönmesi istenmiştir. Ne var ki, her iki organın, İsrail'i kınayan ve bu ülkenin geri adım atmasını isteyen kararlarının 'etkili' olmaktan uzak olduğu ve herhangi bir ambargo tehdidi ile güçlendirilmediğini ifade etmek gerekir.

Öte yandan, Uluslararası Adalet Divanı'nın, İsrail'in, yapımına 2002 yılında başladığı Batı Şeria'daki duvar inşasına ilişkin olarak almış olduğu bir kararda, söz konusu devletin keyfi politikalarının ve fiilî işgal düzeneğinin uluslararası hukuk karşısındaki çürük temellerini güçlü biçimde ortaya koymuştur. Gerçekten de, Divan, 2004 yılında, *İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Duvar İnşasının Hukukî Sonuçları* (International Court of Justice, 2004) olarak bilinen davada ortaya koyduğu danışma görüşünde, İsrail'in işgal altında tuttuğu topraklarda, hem muharip işgale (*belligerent occupation*) ilişkin uluslararası hukuk normlarına hem de insan hakları sözleşmelerine uyması gerektiğini ifade etmiştir. Divan, Siyonist devletin duvar inşasına son vermesi, duvar inşası bahanesiyle Filistinlilerden gasp

edilen toprakların iadesi ve duvar inşası sürecinde keyfi olarak istimlak edilen Filistinlilere ait taşınmazlar ve gerçekleştirdikleri yıkımlar nedeniyle Filistinlilere tazminat ödemesi gerektiğine hükmetmiştir. Bu danışma görüşünde, Divan, aynı zamanda, İsrail'in, başta Doğu Kudüs olmak üzere, işgal ettiği Filistin topraklarında, silahlı çatışmalar sırasında sivillerin korunmasını amaçlayan 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'ni sürekli biçimde ihlâl ettiğini ifade etmiştir. Böylece Divan bu sözleşmenin hükümlerinin tüm işgal toprakları için uygulanabilir nitelikte olduğunu ortaya koymuştur. Divan'a göre, bu sözleşmenin İsrail tarafı için bağlayıcılığının başta gelen nedeni, hem Siyonist devletin hem de Ürdün'ün 1967'deki Altı Gün Savaşı öncesinde bu sözleşmeye taraf olmasıdır.

Kuşkusuz 'danışma görüşü' olması itibarıyla bağlayıcı olmayan bu karar, önemli bir siyasî ağırlığa sahip oluşunun yanı sıra, aynı zamanda uluslararası toplumun önemli bir bölümünün kanaatini yansıtmaktadır. Divan'ın danışma görüşleri aynı zamanda uluslararası teamül hukuku kurallarına etki etmekte ve uluslararası hukukun genel istikametini ortaya koymaktadır. Ne var ki, kendisini uluslararası hukukla hiçbir zaman bağlı saymayan ve hâkim güçlerin koruması altında olması itibarıyla 'dokunulmaz' olduğuna inanan İsrail, bu danışma görüşünü reddetmiş ve söz konusu davada ifade edilen talep ve beklentilere uygun davranmaktan kaçınmıştır.

5. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BM'NİN İSRAİL'İN İŞGAL POLİTİKALARI KARŞISINDAKİ TAVRINA İLİŞKİN GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Hem BM hem de devletlerin büyük çoğunluğu, dur durak bilmeyen işgalci politikalarına rağmen, Siyonist devlete her daim 'normal devlet' muamelesi yapmışlardır. Başka bir deyişle, izlediği saldırgan, sömürgeci-yerleşimci ve ırkçı politikalara rağmen, Siyonist devlete beraberce (veya tek taraflı olarak) yaptırım uygulamak ve başka yollarla bu devleti caydırmak ve cezalandırmak yerine, uluslararası toplumu oluşturan aktörlerin önemli bir kısmının bu 'anormalliği' görmezden gelerek, bu devletle ilişkilerini sıradan bir devletle ilişkilerine benzer biçimde sürdürmüş olmasıdır. BM, 1948-1949 Arap-İsrail savaşı sonunda İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmesini talep etmekten dâhi uzak durmuştur. Nitekim 1960'ların sonlarına dek, Batılı devletler grubunun hâkim olduğu bir ortamda, hem Güvenlik Konseyi hem de Genel Kurul İsrail'in âdeta 'gizli işbirlikçisi' gibi davranmıştır. 1967'deki Altı Gün Savaşı sonrasında ise, alınan BM kararlarında, İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesi talep edilmekle birlikte, bu kararlar hem yaptırım ya da yaptırım tehdidi içermekten uzak kalmış, hem de 1967 savaşı öncesinde, Batı Kudüs dâhil, İsrail'in işgal etmiş olduğu Filistin topraklarından söz etmemiştir.

Devletlerin çok önemli bir kısmı, uluslararası hukukun en temel normlarını ve bilhassa BM Kurucu Antlaşması'nı biteviye çiğnemekte beis görmeyen bu saldırgan, yayılmacı ve ırkçı devletle diplomatik ilişkilerini devam ettirirken, uluslararası toplum olarak, söz gelimi, BM bünyesinde onu izole etmeyi ya da cezalandırmayı akıllarından geçirmemişlerdir. Buna karşılık, söz gelimi, Ağustos

1990'da Kuveyt'i işgal eden Irak'a karşı BM Güvenlik Konseyi hızla harekete geçmiş, önce bu ülkeye karşı ağır yaptırımlar içeren kararlar almış, ardından Kasım 1990'da Irak'a karşı Kuveyt'le işbirliği yapan devletlere işgalci gücü Kuveyt'ten çıkarmak amacıyla askerî güç kullanım yetkisi vermiştir. Bu ağır karar ve yaptırımlar sonrasında Irak Kuveyt'ten çekilmek zorunda kalmıştır. Aynı Güvenlik Konseyi 1960'lardan itibaren ülkedeki beyaz olmayan çoğunluğa karşı uygulamaya soktuğu Apartheid adı verilen sistematik ırk ayrımcılığı ve komşu ülkelere yönelik saldırgan politikaları nedeniyle Güney Afrika'ya karşı bir dizi ambargo kararı almıştır. BM'nin aktif tutumunun yanı sıra, yoğun uluslararası baskılar ve içerideki ırkçılık karşıtı mücadele sonunda Güney Afrika'daki bu ayrımcı baskı rejimi 1990'ların başlarında tedricen yıkılıp gitmiştir. Ne var ki, benzer bir duruma, Filistin trajedisi konusunda şahitlik etmemiz, bugüne dek, ne yazık ki mümkün olmamıştır. İsrail, hem işgalci ve sömürgeci-yerleşimci bir aktördür, hem de İsrail içinde yaşayan ve İsrail vatandaşı olan Filistinlilere karşı Apartheid politikalarını aratmayan sistematik ırkçılığı ve dışlamayı temel bir strateji olarak benimsemiştir. Hem Güvenlik Konseyi'nin hem de Genel Kurul'un bugüne dek İsrail'e 'karşı' almış olduğu kararlar, İsrail'i cezalandırmayı ve bu devletin işgal ettiği topraklardan geri çekilmesini sağlamayı amaçlamaktan uzak, 'zahireyi kurtarma' amaçlı etkisiz ve cılız kararlardır.

6. BUGÜN, ULUSLARARASI TOPLUMUN İSRAİL'E KARŞI HAREKETE GEÇMESİ NİÇİN KAÇINILMAZ HÂLE GELMİŞTİR?

İsrail'in ardı arkası kesilmeyen işgal ve saldırganlıklarının, Filistin halkına yönelik rutinleşmiş katliamlarının, sıradan Filistinlilere yönelik özellikle 1967'de işgal ettiği Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te rutinleşmiş baskı, zulüm, hakaret, aşağılama ve tacizleri, onlara yönelik her türden vahim ve kapsamlı insan hakları ihlalleri, yine 1967'de işgal etmiş olduğu Gazze'ye yönelik olarak, kâğıt üzerinde ordularını buradan 2005 yılında çektiği halde, zaman zaman gerçekleştirdiği kapsamlı askerî saldırılar ve bu saldırılar sırasında işlediği savaş ve insanlık suçları ve Gazze'ye karşı 2007'den bu yana uyguladığı ölümcül ambargo karşısında uluslararası toplumun harekete geçmesi bir seçenek olmaktan çıkmış, *zorunluluk* hâline gelmiştir. Uluslararası toplumun BM öncülüğünde Siyonist devlete karşı, birkaç yıl önce BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu *etkili* kararlar yoluyla tedricen bağımsızlığa kavuşan Güney Sudan ve Doğu Timor formülüne benzer şekilde harekete geçmesi ve bu saldırgan, yayılmacı ve ırkçı devlete karşı topyekün ambargo kararı alması gerekmektedir. Uluslararası barış ve güvenliği sürekli biçimde ihlâl eden İsrail'e karşı, askerî zorlama tedbirinin (yani, bu ülkeye karşı –'istekli' devletlerce- topluca savaş açma yetkisinin verilmesi) de hayata geçirilmesi ve/veya hiç olmazsa BM'ye bağlı barış gücü askerlerinin bölgeye gönderilmesi, seçenekler arasında mutlaka elde tutulmalıdır. İsrail'e karşı *etkili* tedbirler yoluyla harekete geçmek dışında, uluslararası toplumun ve bilhassa BM'nin önünde herhangi bir seçenek kalmamıştır. Özet olarak ifade etmek gerekirse, Siyonist devlete karşı BM'nin öncülüğünde uluslararası toplumun harekete geçmesini gerektiren üç temel gerekçe mevcuttur: İsrail'in işgal altında tuttuğu Filistin topraklarından

çekilmemekte ısrar etmesi; savaş, işgal ve saldırganlıklarıyla her daim barışa karşı suçlar işlemesi; bu durumun hem bölgesel hem de uluslararası barış ve güvenliğe zarar vermesi; son olarak da, bu saldırgan ve zalim devletin, aynı zamanda, Filistin halkına karşı onlarca yıldır acımasızca savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar işlemesidir.

İsrail ile Filistinliler arasında 1993'te başlayan Oslo Barış Süreci, Siyonist devletin Filistinlilerle barış yapmak gibi bir niyetinin olmadığını bir kez daha göstermiştir. İsrail, hem 1993'te imzalanan Ara dönem Özyönetim Düzenlemeleri İlkeler Beyannamesi'nde (Oslo I), hem de bu ana metne bağlı olarak kabul edilen başka anlaşmalarda öngörülen yükümlülüklerine uygun davranmaktan uzak durmuştur.³ Hem işgal ettiği toprakların önemli bir kısmından çekilmemiş, hem de bu topraklarda yasa dışı Yahudi yerleşimleri inşa etmeye devam etmiştir. Francis Boyle, Oslo Barış Süreci'nin aslında çıkmaz bir sokak olduğunu şu sözlerle ifade etmektedir: *“Oslo başarılı olmuş olsaydı bile, günün sonunda Filistin halkının payına düşen, kendilerine dayatılmış olan bantustanlar olacaktır”* (Boyle, 2009).

İsrail'in 2005 yılında Gazze topraklarından çekilmesi, bu devletin uluslararası hukuka duyduğu saygıdan ya da Filistinlilerle barış yapma niyetinden kaynaklanmamıştır. Gerçekte bu tek taraflı çekilme, Filistinlilerin kendi toprakları üzerinde denetim kurmasına imkân sağlamayı hedefleyen iyi niyetli bir adım olmaktan ziyade, İsrail'in kendi menfaatlerine hizmet eden Makyavelci bir hamle niteliğinde idi. Nitekim İsrail'in 2004 tarihli Gözden Geçirilmiş Çekilme Planı'na göre, bu devletin Gazze'den çekilmesinin ana amillerinden birisi, *“Gazze'de yaşayan Filistinlilere yönelik olarak İsrail'in yükümlülükleri olduğuna ilişkin iddialar”* dan kendisini azade etmektir (Israel Ministry of Foreign Affairs, 2004). Daha da ötesi, bir işgalin sona ermesine ilişkin uluslararası hukuktaki kurallaşmaya aykırı olarak, söz konusu belgede, İsrail ordusuna Gazze toprakları üzerinde geniş kapsamlı askerî yetkiler ve imtiyazlar verilmiştir. Bu durum ise, şu ifadelerde de belirtildiği üzere, Gazze'nin 2005 sonrasında da fiilen İsrail'in denetimi altında olacağını ortaya koymaktaydı: *“İsrail devleti Gazze Şeridi'nin kara sınırlarının çevresinde gözetim ve denetim yapacak, Gazze hava sahasında münhasıran yetki kullanmaya devam edecek ve Gazze Şeridi'nin bitişiğindeki deniz alanlarında güvenlik faaliyetlerinde bulunmaya devam edecektir”* (Israel Ministry of Foreign Affairs, 2004). O nedenle İsrail'in Gazze'den çekilmesi Siyonist devletin uluslararası hukuka ve özel olarak Filistin halkının self-determinasyon hakkına olan saygısının bir nişanesi değildi.

İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarından çekilmesi ve Filistin halkının self-determinasyon hakkının hayata geçirilmesi için, BM'nin atması gereken muhtemel adımlara ilişkin olarak Francis Boyle, ortaya bir öneriler listesi koymaktadır. Saldırgan İsrail'e karşı BM'nin alabileceği muhtemel tedbirler, ona göre, şunlardır:

Birincisi, İsrail, BM üyesi olurken kabul etmiş olduğu üyelik koşullarına aykırı davrandığı için örgüt üyeliğinden çıkarılmalıdır. Bu devlet, hem BM Genel Kurulu'nun Filistin'in taksimini öngören 181 sayılı kararını, hem de yine Genel Kurul'un 1948 sonunda almış olduğu, tüm Filistinli mültecilerin yurtlarına dönüş

hakkını öngören 194 (III) sayılı kararı (UN General Assembly, 1948) çiğnemiştir. İsrail, hem 1948-1949 Arap-İsrail savaşı sırasında Taksim Planı'nda Yahudiler için öngörülen sınırların ötesine geçmiş ve buradan askerlerin çekmemiş hem de kendi yurtlarını terk etmek zorunda kalan Filistinli mültecilerin topraklarına dönüş hakkını reddetmiştir. Siyonist devlet sadece bununla da yetinmemiş, aynı zamanda hem 181 hem de 194 sayılı kararların hükümsüz olduğunu iddia etmiştir.

İkincisi, gelecekte, İsrail-Filistin sorununun çözümü için BM Genel Kurulu 181 ve 194 sayılı kararları esas alınarak bir çözüm çerçevesi oluşturulmalıdır.

Üçüncüsü, 1950 tarihli Barış İçin Birleşme kararı⁴ çerçevesinde, BM Genel Kurulu, İsrail'e yönelik olarak iktisadî ve diplomatik yaptırım kararları almalı ve bazı İsrail vatandaşlarına seyahat yasağı getirmelidir.

Son olarak, BM Genel Kurulu'nun Filistinlilere karşı İsrail tarafınca işlenen savaş suçlarını soruşturmak ve yargılamak üzere *ad hoc* olarak, yani, sırf Filistin'de işlenen suçlara ilişkin olarak bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurması gerekir (Boyle, 2009).

Burada sözü edilen mahkemenin üyeleri, dünyanın farklı coğrafyalarından farklı medeniyetleri ve hukuk anlayışlarını temsil edecek yetkin uluslararası hukukçularından teşkil olunacağından, mevcut uluslararası hukuk normları çerçevesinde savaş suçları işlediğinden şüphelenilen İsraili yetkililerin bu mahkemece cezalandırılması mümkündür. Nitekim daha önce sözü edildiği üzere, Uluslararası Adalet Divanı'nın 2004 yılında ortaya koymuş olduğu, *İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Duvar İnşasının Hukukî Sonuçları* hususundaki danışma görüşünde, İsrail'e duvar inşasına son vermesi çağrısı yapılmış, Filistin halkının self-determinasyon hakkı teyit edilmiş ve İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi istenmiştir. 1990'lı yıllarda savaş suçları ile insanlığa aykırı suçlar bağlamında hem eski Yugoslavya'da hem de Ruanda'da işlenen uluslararası suçlara ilişkin olarak Güvenlik Konseyi kararıyla burada sözü edilen mahkemenin bir benzeri kurulmuş ve uzun süre varlığını sürdürmüştür. Genel Kurul'un Filistinlilere yönelik olarak bugüne dek işlenmiş olan savaş suçları ile insanlığa aykırı suçları yargılama konusu edecek bir uluslararası mahkeme ihdas etmesi 'barış için birleşme' kararı çerçevesinde mümkündür. Unutmamak gerekir ki, Güney Afrika'da sistematik bir ırkçılık biçimi olarak beyazların üstünlüğünü esas alan Apartheid rejiminin zaman içinde son bulmasında, teknik olarak bağlayıcı olmadığı hâlde, bu organın almış olduğu bu ülkeyi cezalandırıcı nitelikteki kararların çok önemli bir etkisi olmuştur.

SONUÇ: ULUSLARARASI HUKUKA GÖRE, HÜKÜMRAN YETKİLERE SAHİBİYET ANLAMINDA, KUDÜS KİME AİTTİR?

Kudüs'ün statüsü meselesi Filistin toprakları üzerinde kimin hükümrân (egemen) olduğu hususu ile yakından ilişkilidir. Uluslararası hukuka göre, Filistin toprakları yüzyıllarca bu topraklarda yaşamış, kökleri bu topraklarda olan Filistinlilere aittir. Filistin halkının önemli bir kısmının kendi anavatanından uzaklaştırılmış olması, onların sahip olduğu egemenliği ortadan kaldırmamaktadır. O nedenle, daha Milletler Cemiyeti döneminde, manda yönetiminin sona ermesinden sonra

bağımsız olması öngörülen Filistinlilerin bu coğrafyada ‘egemen’ olarak hüküm sürme hakkına sahip olduğu açıktır (Quigley, 1994: 21).⁵

Uluslararası hukuka göre, kendisine ait olmayan bir toprak parçasını askerî güç kullanımı yoluyla işgal eden devlet, bu fiilin sonucu olarak bu topraklar üzerinde egemenlik tesis etme hakkına sahip değildir. Bu demektir ki, uluslararası işgal hukukuna göre, işgal edilen bir toprak parçasının ilhaki yasaktır. O nedenle bir toprak parçası üzerinde egemen olan herhangi bir devlet ya da devlet-dışı aktör (örneğin işgal altında ‘halk’), bir devletin bu toprakları işgali nedeniyle fiilî olarak buradaki denetimini/kontrolünü kaybetmiş olsa dâhi, onun, hukukî olarak (*de jure*) bu topraklar üzerindeki egemenliği devam eder. Demek ki, işgal ‘geçici’ bir durumdur; başka bir deyişle, uluslararası hukuk zaman içinde işgalciye egemen yetkiler verilmesine kapı aralamaktan uzaktır. Bu konuyu düzenleyen uluslararası hukuk normları uluslararası toplum içinde güçlü bir biçimde kabul görmüş ve yerleşmiş bulunmaktadır (Jabarin, 2013: 420-421).⁶

BM’nin Siyonist işgal rejimi karşısında bugüne dek ‘etkisiz’ kalmış olması, sömürgeciliğin tarihin çöp tenekesine atıldığı bir dönemde, tarihî Filistin topraklarını, uluslararası hukuku açıkça ayaklar altına alarak, her aşamada, önce İngiltere’nin, sonra da ABD’nin açık desteğiyle sömürgeleştiren bu haydut devletin Filistin’deki varlığının tümüyle yasa dışı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. BM’nin 181 sayılı Taksim Planı (1947) hem Milletler Cemiyeti Sözleşmesi’nin 22. maddesinde manda rejimlerine ilişkin olarak getirilen düzenlemeye aykırıdır, hem de bu karar için gerekli olan üçte ikilik oy çoğunluğunun elde edilmesi sürecinde, ABD’nin (ve Siyonist lobilerin) BM üyesi birçok devleti hedef alan tehditlerinin ve şantajlarının önemli bir etkisi olmuştur. BM düzeninde ve genel uluslararası hukukta devletlerin uluslararası ilişkilerinde askerî güç kullanmaları ya da güç tehdidinde bulunmaları yasaklandığından (BM Antlaşması, 2(4)üncü madde), bu kararın ‘yasallığı’ çok kuşkuludur. Öte yandan, İsrail’in, Batı Kudüs dâhil, Taksim Planı’nda Filistinlilere bırakılmış olan toprakların yaklaşık yarısını 1948-1949 Arap-İsrail savaşında işgal etmiş olması ve bu işgalin zaman içinde ilhaka dönüşmesi karşısında BM’nin sessiz kalmış olması, uluslararası hukuk açısından, bu durumun yasa dışılığını değiştirmemektedir: BM’nin kurulmasıyla birlikte oluşan ‘yeni’ uluslararası hukuk düzeninde, işgal yoluyla toprak/ülke kazanımı yasaklanmıştır. Uluslararası hukuka göre, hem yasa dışı askerî güç kullanımı, hem de işgal edilen topraklardaki egemenlik iddiası, uluslararası hukukun en üst normunu teşkil eden ve kendisiyle çelişen antlaşmalar hukukunu ya da yapılageliş kurallarını geçersiz kılan *jus cogens*’a (âmir hükümler; buyruk kural) aykırıdır. O nedenle, hem 1948-1949 hem de 1967 Arap-İsrail savaşlarında İsrail tarafından ele geçirilen Filistin topraklarından söz konusu işgalci gücün çıkarılması hususunda uluslararası toplumun ortak bir sorumluluğu vardır.

Bütün bu tartışmalar çerçevesinde, birleşik Kudüs’ün, hem *de jure* hem de *de facto* egemenliğe sahip olması gereken bir Filistin devletinin başkenti olacağı/olması gerektiği açıktır.

KAYNAKÇA

- Abboushi, W. F. (1977). The Road to Rebellion: Arab Palestine in the 1930's, *Journal of Palestine Studies*, İlkbahar, cilt: 6, sayı: 3, 23-46.
- Anglo-American Committee of Inquiry (1946). *A Survey of Palestine*. Palestine: Government Printer. <https://www.palestineremembered.com/Acre/Books/Story831.html>
- Balfour Declaration (1917, 2 Kasım), https://avalon.law.yale.edu/20th_century/balfour.asp (erişim tarihi: 24/08/2022)
- Boyle, Francis A. (2009, 24 Ocak). International Law and Israel's War on Gaza, *Global Research*, <https://www.globalresearch.ca/international-law-and-israel-s-war-on-gaza/11995>
- Cassese, A. (2008). *The Human Dimension of International Law*. USA: Oxford University Press.
- Covenant of the League of Nations (1919, 28 Nisan). https://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp (erişim tarihi: 22/08/2022)
- Falk, Richard A. (2009) "Foreword to Victor Kattan", *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab-Israeli Conflict, 1891-1945*. London: Pluto Press.
- Garaudy, R. (1983). *The Case of Israel: A Study of Political Zionism*. Londra, Shorouk International.
- Gaza-Jericho Agreement, Annex IV, Protocol on Economic Relations between the Government of the State of Israel and the P.L.O., representing the Palestinian people, Paris, (1994, 29 Nisan). <https://israelipalestinian.procon.org/sourcefiles/1994ParisProtocol.pdf>
- Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (1949, 12 Ağustos). https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf
- Hague Convention (1907, 18 Ekim). Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague. <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/WebART/195-200052> (erişim tarihi: 06/09/2022).
- Halper, Jeff (2015). *War against the People: Israel, the Palestinians and Global Pacification*. London: Pluto Press.
- International Court of Justice (2004). Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I. C. J. Reports, 9 Temmuz 2004, 136-203, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/131/131-20040709-ADV-01-00-EN.pdf>
- Israel Ministry of Foreign Affairs (2004, 6 Haziran). *The Cabinet Resolution Regarding the Disengagement Plan*. <http://www.mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/Peace/MFADocuments/Pages/Revised%20Disengagement%20Plan%206-June-2004.aspx>
- Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip, Washington, D.C., (1995, 28 Eylül) https://ecf.org.il/media_items/624
- Jabarin, Shawan (2013). The Occupied Palestinian Territory and international humanitarian law: a response to Peter Maurer. *International Review of the Red Cross*, cilt: 95, sayı: 890, 415-428.
- Kattan, Victor (2009). *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab-Israeli Conflict, 1891-1945*. London: Pluto Press.
- Napolitano, Paolo & Hakala, Pekka (2012). *Jerusalem: The Heart of the Israeli-Palestinian Conflict: Policy Briefing*. Belgium: European Parliament Directorate-General for External Policies of the Union Policy Department. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2012/491443/EXPO-AFET_SP\(2012\)491443_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2012/491443/EXPO-AFET_SP(2012)491443_EN.pdf) (erişim tarihi: 12/09/2022)
- Oslo Agreement, Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements (1993, 13 Eylül) <http://www.refworld.org/docid/3de5e96e4.html>
- Quigley, John (1994). The Legal Status of Jerusalem under International Law. *The Turkish Yearbook of International Relations*, cilt: 24, 11-23.
- The Wye River Memorandum*, (1998, 23 Ekim). https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_g81023_The%20Wye%20River%20Memorandum.pdf
- UN General Assembly (1947, 29 Kasım). Resolution No. 181(II), Resolution Adopted on the Report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question. [https://undocs.org/A/RES/181\(II\)](https://undocs.org/A/RES/181(II)) (erişim tarihi: 27/08/2022).

- UN General Assembly (1966a, 16 Aralık). *International Covenant on Civil and Political Rights*, Adopted by the General Assembly of the United Nations, Resolution 2200A (XXI), <https://www.ohchr.org/sites/default/files/ccpr.pdf>.
- UN General Assembly (1966b, 16 Aralık). *International Covenant on Social, Economic and Cultural Rights*, Adopted by the General Assembly of the United Nations, 16 Aralık 1966, Resolution 2200A (XXI), <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cescr.pdf> (erişim tarihi: 4/09/2022).
- UN General Assembly (1970, 24 Ekim). *Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations*, Res. No. 2625(XXV). [https://undocs.org/A/RES/2625\(XXV\)](https://undocs.org/A/RES/2625(XXV)) (erişim tarihi: 28/08/2022)
- UN General Assembly (1974, 14 Aralık). *Definition of Aggression*, Resolution No. 3314 (XXIX). [https://undocs.org/A/RES/3314\(XXIX\)](https://undocs.org/A/RES/3314(XXIX)) (erişim tarihi: 09/09/2022)
- UN General Assembly (1950, 3 Kasım). Resolution No. 377 (V), "Uniting for Peace", [https://undocs.org/A/RES/377\(V\)](https://undocs.org/A/RES/377(V)) (erişim tarihi: 10/09/2022).
- UN Security Council (1967, 22 Kasım). Resolution 242, Resolution adopted by the Security Council at its 1382nd meeting. [https://undocs.org/S/RES/242\(1967\)](https://undocs.org/S/RES/242(1967)) (erişim tarihi: 08/09/2022)
- UN Security Council (1973, 22 Ekim). Resolution No. 338, Resolution adopted by the Security Council at its 1747th meeting. [https://undocs.org/S/RES/338\(1973\)](https://undocs.org/S/RES/338(1973)) (erişim tarihi: 09/09/2022)
- UN Security Council (1980, 20 Ağustos). Resolution No. 478, Resolution adopted by the Security Council at its 2245th meeting. [https://undocs.org/S/RES/478\(1980\)](https://undocs.org/S/RES/478(1980)) (erişim tarihi: 10/09/2022)
- UN General Assembly (1948, 11 Aralık). Resolution No. 194, [https://undocs.org/A/RES/194\(III\)](https://undocs.org/A/RES/194(III)) (erişim tarihi: 12/09/2022).
- United Nations (1945, 26 Haziran). *Charter of the United Nations*. New York: United Nations.
- Victor Kattan (2009). *From Coexistence to Conquest: International Law and the Origins of the Arab-Israeli Conflict, 1891-1949*. London: Pluto Press.
- Wilde, R. (2021). Using the Master's Tools to Dismantle the Master's House: International Law and Palestinian Liberation. *The Palestine Yearbook of International Law*, cilt 22(1), 1-74.

SONNOT

- ¹ Kuşkusuz BM'nin bu tutumunun başta gelen sebebi, uluslararası barış ve güvenlik konusunda geniş yetki sahibi olan Güvenlik Konseyi bünyesinde veto yetkisiyle de 'imtiyazlı' bir grup oluşturan daimî üyelerin kendi aralarındaki Soğuk Savaş kutuplaşmasından kaynaklanan sürtüşmeler, genelde jeopolitik çıkarlarını öne çıkarmaları ve bu beş devletin genelde İslam dünyasının sorunları hususunda hassasiyet göstermekten uzak oluşlarıdır.
- ² Bu hususta, bakınız: *Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations*, (UN General Assembly, 1970); *Saldırganlığın Tanımına İlişkin Bildiri*: Resolution No. 3314 (XXIX), (UN General Assembly, 1974).
- ³ Oslo 'barış süreci' bağlamında imza edilen başlıca anlaşmalar şunlardır: Oslo Agreement (1993); Gaza-Jericho Agreement (1994); Israeli-Palestinian Interim Agreement (1995); The Wye River Memorandum (1998).
- ⁴ UN General Assembly (1950). Barış İçin Birleşme kararına göre, uluslararası barış ve güvenliğin ihlali ya da tehlikeye girmesi hâlinde veya bir saldırganlık durumunda, Güvenlik Konseyi bir daimî üyenin vetosu nedeniyle karar alamadığında, Konsey üyelerinin çoğunluğunun talebi üzerine, bu krize ilişkin olarak Genel Kurul üçte ikilik oy çokluğuyla gerekli 'kolektif tedbirler' üye devletlere tavsiye etme konusunda yetkilendirilir.
- ⁵ Self-determinasyon ve egemenlik tartışmaları ekseninde Filistinli Arapların İngiliz mandası döneminde uluslararası hukuk çerçevesinde Filistin topraklarındaki konumuna ilişkin derinlikli bir tahlil için, bakınız Kattan, 2009.
- ⁶ Bu husus, *inter alia*, pek çok BM kararında ve raporunda vurgulanmıştır.